

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди**

І.Т. Сіра

**Робоча програма
та методичні рекомендації до курсу
«Історія математики»**

Методичні рекомендації для студентів-магістрів
спеціальності «математика» педагогічних ВНЗ

Харків 2015

УДК 51(09)(076)
ББК 22.1гр30
С40

Затверджено кафедрою математики
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
Протокол № 3 від 22.09.2015 р.

Рецензенти:

Борисенко Н.О. – кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри історії педагогіки ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Рогова О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
математики ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Сіра І.Т..

**С40 Робоча програма та методичні рекомендації до курсу
«Історія математики» / Методичні рекомендації для студентів-
магістрів спеціальності «математика» педагогічних ВНЗ – Х., 2015.
– 29 с.**

Вивчення курсу дозволить студентам отримати уявлення про шлях, який пройшла математична наука, побачити у стані динаміки той науковий напрям, в якому вони ведуть свої дослідження; усвідомити внутрішню логіку розвитку математики; зрозуміти взаємозв'язок між теоретичними і практичними дослідженнями. Набуті знання магістранти можуть використовувати у своїй науковій та викладацької діяльності

Видано за друк укладачів

© Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
© І.Т. Сіра

Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс "Історія математики" має ознайомити студентів з історією виникнення та розвитку окремих математичних понять, ідей, відкриттів, з основними віхами життя та діяльності як видатних математиків світу так і вітчизняних вчених; з старовинними задачами та старовинними і сучасними методами розв'язування; прищепити студентам любов до математики, до вітчизняної історії, виховувати почуття патріотизму; виробляти навички користування науковою літературою, вміти аналізувати та систематизувати історичний матеріал.

Курс "Історія математики" включає загальний огляд розвитку математичних ідей, як в далекому минулому так і в теперішній час. Студентам пропонується інформація, що характеризує терміни та суть виниклих в математиці криз; старовинні задачі та методи їх розв'язування; приділяється достатня увага сучасним відгуки і зарубіжним діячам математики, а також розвитку харківської математичної школи.

Мета курсу

- сформувати професійні компетенції у студентів на основі навчання їх вивчати та уявляти історико-математичний матеріал;
- створити студентам умови для розвитку самопізнання, самовизнання, самовираження, самоствердження, самооцінки, самореалізації;
- сформувати у студентів у процесі вивчення дисципліни такі якості особистості, як мобільність, вміння працювати у колективі, відповідальність, толерантність.

Завдання курсу

- доповнити і систематизувати у студентів знання про основні факти, результати та персонах в історії математики, про етапи розвитку історії математики і математичної освіти, сформувати розуміння про методологічні підходи і провідні завдання історії математики; про особливості математичної освіти в різні історичні періоди і у різних народів, про сутність сучасної кризи в математиці;

- виділити понятійний апарат у галузі методології історії математики та математичної освіти, розглянути дидактичні системи математичної освіти на різних етапах його розвитку і у різних народів;
- організувати роботу студентів з виконання, самооцінки і взаємооцінки завдань по включенню у процес навчання історико-математичного матеріалу;
- розвинути у студентів вміння здійснювати аналіз власної майбутньої професійної діяльності, осмислювати способи досягнення результатів своєї діяльності, аналізувати труднощі, що виникають у процесі навчально-пізнавальної діяльності;
- сформувати у студентів здатність до самостійного визначення своєї готовності до сприйняття нової структурної одиниці навчального процесу, відстеженню зростання професійно особистісних якостей протягом всього курсу.

«Історія математики» є дисципліною професійної підготовки магістрів і пов'язано з такими дисциплінами як педагогіка, філософія, історія, алгебра, геометрія, математичний аналіз, методика навчання і виховання в математичній освіті.

Змістовний і процесуальний компоненти дисципліни передбачають реалізацію наступності знань студентів з філософії, педагогіки, методики навчання математики, дидактики, інформаційних технологій.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. *Формування математики як науки*

Тема 1. Періодизація, огляд літератури, математика Стародавнього Єгипту і Вавилону

Тема 2. Математика в Стародавній Греції. Перетворення накопичених математичних фактів у теоретичну науку.

Тема 3. Математика та її застосування на середньовічному Сході

Тема 4. Особливості розвитку математики і в Китаї та Індії.

Тема 5. Математика в європейських країнах. Особливості XV-XVI ст.

Змістовий модуль 2. Математика і науково-технічна революція XVII-XIX ст

Тема 1. Введення в математику руху і змінних величин..

Тема 2. Розвиток допоміжних засобів обчислення

Тема 3. Становлення та обґрунтування диференціального та інтегрального числення

Тема 4. Виникнення нових наукових дисциплін (ТФКЗ, теорія множин, теорія груп)

Тема 5. Неевклідові геометрії та Ерлангенська програма Ф.Клейна

Змістовий модуль 3. Історія вітчизняної математики. XX століття

Тема 1. Система математичної освіти.

Тема 2. Петербурзька, московська, київська математичні школи

Тема 3. Харківська математична школа

Тема 4. Математична логіка та підстави математики

Тема 5. Математичне співтовариство в XX столітті

Навчально-методичне та інформаційне забезпечення дисципліни

1. Рекомендована література

Основна

1. Ван дер Варден Б.Л. Пробуждающаяся наука. Математики Древнего Египта, Вавилона. – М.: ГИ ФМЛ, 1959.
2. Вилейкин Н.Я. Рассказы о множествах. – М.: Наука, 1963.
3. Глейзер И.И. История математики в школе. IX–X кл. – М.: Просвещение, 1983.
4. Глейзер И.И. История математики в школе. VII – VIII кл. – М.: Просвещение, 1982.
5. Гусинский, Э. Н. Введение в философию образования [Текст] / Э. Н. Гусинский, Ю. И. Турчанинова. – М. : 2000.
6. История математики /Под ред. А.П. Юшкевича. Тт. 1, 2, 3.– М.: Наука, 1970.
7. Клайн, М. Математика. Утрата определенности / Под. ред. И.М.Яглома М. : Мир, 1984. – 434 с.

8. Ковалевская С.В. Избранные произведения. М.: Советская Россия, 1982. – 352 с.
9. Колмогоров, А.Н. Математика в ее историческом развитии. М., 1991.
10. Конфорович А.Г. Математичні софізми і парадокси. – Київ: Радянська школа, 1983.
11. Математика в образовании и воспитании / Сост В.Б.Филиппов. – М. : ФАЗИС, 2000. – 256 с.
12. Математика, ее содержание, методы и значение. Тт. 1, 2, 3.- М.: АПН СССР, 1956.
13. Прасолов В.В. Три классические задачи на построение. – М.: Наука, ГЛФМЛ, 1992.
14. Реньи А. Диалоги о математике. – М.: Мир, 1969.
15. Родин, А.В. О геометрических определениях первой книги «Начал» Евклида /Вопросы философии. 1996, №3. – С.117-142
16. Рыбников, К.А. Возникновение и развитие математической науки / К.А. Рыбников. М. : Просвещение 1987. – 159 с.
17. Рыбников, К.А. История математики / К.А. Рыбников. – Изд-во Московского ун-та, 1974. – 457 с.
18. Сименович О.Ф. Геометрія. Аксіоматичний метод. – Київ: Радянська школа, 1976.
19. Стройк, Д.Я. Краткий очерк истории математики. М. : Наука, 1978. – 336
20. Український математичний журнал. К юбилею А.В. Погорелова. 1969. - Тт. 21, 3. - С. 3 – 354.
21. Фройденталь, Г. Математики как педагогическая задача /Под ред. Н.Я.Виленкина. М.: Просвещение, 1982. – 208 с.
22. Хрестоматия по истории математики. / Под ред. А.П.Юшкевича М.: Просвещение, 1976. – 318 с.
23. Цейтен. История математики в древние и средние века. – М.: ГТТИ, 1932.
24. Чистяков В.Д. Старинные задачи. – Минск: Высшая школа, 1966.

Персоналії математиків

1. Асмус В.Ф. Декарт. – М.: Наука, 1956.
2. Белхост Б. Огюстен Коши. – М.: Наука. ФИЗМАТЛИТ. – 1997.
3. Белый Ю.А. Иоганн Кеплер. – М.: Наука, 1971.

4. Белый Ю.А. Иоганн Мюллер (Региомонтан) – М.: Наука, 1985.
5. Белый Ю.А. Тихо Браге. – М.: Наука, 1982.
6. Боголюбов А.И. Гаспар Монж. - М.: Наука, 1978.
7. Боголюбов А.Н. Жан Виктор Понселе. – М.: Наука, 1988.
8. Бронштэн В.П. Клавдий Птолемей. – М.: Наука, 1988.
9. Булгаков П.Г., Розенфельд Б.А., Ахмедов А.А. Мухаммад ал-Хорезми. - М.: Наука, 1983.
10. Бюлер В. Карл Фридрих Гаусс. – М.: Наука, 19889.
11. Вавилов С.И. Исаак Ньютон. - М.: Наука, 1989.
12. Веселовский И.Н., Белый Ю.А. Николай Коперник. – М.: Наука, 1974.
13. Вороина М.И. Габриэль Ламе. - Л.: Наука, 1987.
14. Воронцов-Вельяминов Б.А. Лаплас. - М.; Наука, 1985.
15. Гнеденко Б.В., Погребысский И.Б. Михаил Васильевич Остроградский. - М.: Изд-во АН СССР, 1963.
16. Григорьян А.Т., Ковалев Б.Д. Даниил Бернулли. - М.: Наука, 1981.
17. Гродзенский С.Я. А.А.Марков. – М.: Наука, 1987
18. Гутер Р.С, Полунов Ю.Л. Джон Нэпер.- М.: Наука, 1980.
19. Гутер Р.С, Пролунов Ю.А. Джироламо Кардано. – М.: Знание, 1980.
20. Дело академика Н.Н.Лузина / под ред. С.С.Демидова, В.В.Левшина. –Спб., 1999
21. Денисов А.П. Л.Ф.Магницкий. – М.: Просвещение,1967.
22. Добровольский Б.А. Василий Петрович Ермаков. - М.: Наука, 1981.
23. Жмудь Л.Я. Пифагор и его школа. – Л.: Наука, 1990
24. Игнациус Г.И. В.А.Стеклов. – М.: Наука, 1967.
25. Инфельд Л. Эварист Галуа. – М.: Молодая гвардия, 1965.
26. Каган В.Ф. Архимед. - М.; .Гостехиздат, 1943.
27. Каган В.Ф. Н.И.Лобачевский и его геометрия. – М.: ГИТТЛ, 1955.
28. Кессиди Ф.Х. Сократ – М.: Мысль, 1988.

29. Кляус Е.М., Погребысский И.Б., Франкфурт У.И. Блез Паскаль. - М.: Наука, 1971.
30. Кольман Э.Я. Бернард Больцано. - М.: изд-во АН СССР, 1955
31. Колядко В.И. Бернард Больцано. – М.: Мысль, 1982.
32. Коренцова М.М. Колин Маклорен. – М.: Наука, 1998.
33. Космодемьянский А.А. Николай Егорович Жуковский. - М.: Наука, 1984.
34. Котек В.В. Леонард Эйлер. – М.: Учпедгиз, 1961
35. Кочина П.Я. Карл Вейерштрасс. - М.: Наука, 1985.
36. Кочина П.Я. Софья Васильевна Ковалевская. – М.: Наука, 1981.
37. Кузнецов Б.Г. Галилей. – М.: Наука, 1964.
38. Кузнецов Б.Г. Ньютон – М.: Мысль, 1982.
39. Леонард Эйлер. Сборник статей в честь 250-летия со дня рождения, представленных АН СССР. – М.: Изд-во АН СССР, 1958.
40. Лурье С.Я. Архимед. – М.: Изд-во АН СССР, 1945.
41. Матвиевская Г.П. Рамус. – М.: Наука, 1981.
42. Матвиевская Г.П. Альбрехт Дюрер – ученый. М.: Наука, 1987.
43. Матвиевская Г.П. Рене Декарт. - М.: Наука, 1976.
44. Никифоровский В.А. Великие математики Бернулли. М.: Наука, 1984.
45. Николай Коперник. К 500-летию со дня рождения. – М.: Наука, 1973.
46. Ожигова Е.П. Шарль Эрмит. – Л.: Наука, 1982
47. Оре О. Замечательный математик Нильс Хенрик Абель - М.: ГИФМЛ, 1961
48. Павлова Г.Е., Федоров А.С. М.В.Ломоносов. – М.: Наука, 1988.
49. Погребысский И.Б. Готфрид-Вильгельм Лейбниц. -М.: Наука, 2004.
50. Полищук Е.М. Софус Ли. – Л.: Наука, 1983.
51. Полищук Е.М. Эмиль Борель. - Л.: Наука, 1980.
52. Прудников В.Е. Пафнутий Львович Чебышёв. - Л.: Наука, 1976.

53. Рид К. Гильберт. - М.: Наука, 1977.
54. Розенфельд Б.А., Рожанская М.М., Соколовская З.К. Абу-р-Райхан-ал-Бируни. - М.: Наука, 1973.
55. Розенфельд Б.А., Юшкевич А.П. Омар Хайям. – М.: Наука. 1965.
56. Сагадеев А.В. Ибн-Синна (Авиценна) – М.: Мысль. 1985.
57. Сираждинов С.Х., Матвиевская Г.П. Абу Райхан Беруни и его математические труды. – М.: Просвещение, 1978.
58. Тарасов . Паскаль. – М.: Молодая Гвардия, 1982
59. Тюлина И.А. Жозеф Луи Лагранж. - М.: Наука, 1977.
60. Тяпкин А.А., Шибанов А.С. Анри Пуанкаре. – М.: Молодая гвардия, 1979.
61. Уколова В.И. «Последний римлянин». Боэций. – М.: Наука, 1987.
62. Фишер К. История новой философии. Рене Декарт. – М.: АСТ, 2004.
63. Франкфурт У.И., Френк А.М. Христиан Гюйгенс. - М.: Изд-во АН СССР, 1962.
64. Цыкало А.А. А.М.Ляпунов. – М.: Наука, 1988
65. Шибанов А. А.М.Ляпунов. – М.: Молодая гвардия, 1985.
66. Юшкевич А.П., Копелевич Ю.Х. Христиан Гольдбах. - М.: Наука, 1983.
67. Яглом И.М. Герман Вейль. – М.: Наука, 1967.

Додаткова література

1. Арнольд, В.И. Что такое математика? [Текст] М.: МЦНМО, 2004. – 104 с.
2. Вечтомов, Е.М. Философия математики: Монография. – Киров ВятГГУ, 2004. – 192 с.
3. Винничук, Л Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима [Текст] / Л.Винничук. Пер. с польск. В.К.Ронина. М. : Высш. шк., 1988 – 496 с.
4. Колмогоров, А.Н. Математика – наука и профессия. [Текст] М. : Наука, 1988. –288 с.

5. Светлов, В.А. Философия математики: основные программы обоснования математики XX столетия: учебное пособие. [Текст] М.: Ком.Книга, 2010. – 218 с.
6. Ямвлих. О пифагоровой жизни [Текст] / М.:Алетея, 2002. – 102 с.

2. Інформаційне забезпечення дисципліни

Презентации по темам курса:

1. Архимед: история жизни [Электронный ресурс].
2. История развития теории вероятности и статистики [Электронный ресурс].
3. Великая книга Аль Хорезми [Электронный ресурс].
4. Математические софизмы В.И.Обреимова [Электронный ресурс].
5. Відеофільм «Історія математики» ВВС
6. С.Ковалевська – видатний математик (презентація)